

Југ света – ЧИЛЕ

Ако једног дана будете у дилеми како је најбоље стићи до Чилеа знајте да је најбоље из Њујорка, седам сати авионом до Лиме, а затим још три сата до Сантјага. Тако лети одлична компанија LAN Chile (Lineas Aeroplanes Nacionales). Изузетно пријатни летови, а од Лиме видите скоро 1.400 км Чилеа из ваздуха, јер је то необично издужена земља, читавих 3.800 км у дужину, а просечно свега 180 км у ширину. Посебно је лепо што, ако желите вино, имате на располагању целу боцу од 0,7 изврсног чилеанског вина, о чему ће још бити речи, касније. Путници у авиону су у највећем броју јужноамерички гастарбајтери који се из САД враћају у своје земље на одмор.

Југ света, то је назив како сами Чилеанци зову своју земљу, Сур дел Мундо. Сама реч Чиле је из језика Кечуа индијанаца и значи хладно, снежно, замрзнуто. То је сасвим разумљиво, јер се земља, са једне стране, граничи дуж Анда чији Кордиљери, врхови, достижу и 6.000–7.000 метара висине и налазе се под вечитим снегом, а, са друге, Тихи океан са хладном морском струјом температуре 12–14 степени. Наравно, има плажа, али је купање више у базенима и језерима.

Главни град Сантјаго де Чиле има модеран аеродром, одакле се брзо стиже до центра града и хотела и то подземним аутопутем са по пет трака у оба правца дужине 6 км, а који је комплетно испод реке Мапочо која протиче кроз град!

Од око 15.500.000 становника земље, њих 6.000.000 живи у главном граду, а велики град је још и Валпараисо, главна лука, који са Вињом дел Мар, градом за уживање, има више од милион становника и налази се на океану, око 120 км од Сантјага. Етнички, највише је пореклом Шпанаца, око 15% Индијанаца (Кечуа, Мапуче, Уагане...), а затим Немаца, Јевреја, Хрвата, Италијана и Швајцараца. Говори се шпански, а многи и енглески.

Наш водич је Чилеанац, отац Американац, мајка Францускиња. Има француско име Жером и велики је љубитељ и познавалац веома привлачне чилеанске музике, како оне традиционалне тако и савремене, и то по највише инструменталне, тако да смо врло уживали слушајући његов избор. Никада није водио ни срео Србе, а на крају је изјавио да је врло пријатно изненађен нашом малом групом.

Са брда Сан Кристобал пуца фантастичан поглед на Сантјаго под нама и свуда унаоколо, као и на високе планине које окружују град са белим снежним капама на висини од око 4.000 м, док смо ми сви у мајицама и бермудама. То је врло посећено место, са мноштвом излетника и разним забавним садржајима. У моменту нашег боравка, брдо је на много места прошарано дивним жутим цвећем, нама непознатим, енглеског имена голден наил фингер. Ту је и прелепо дрво, јединствено за Чиле, араукарија. Жером се врло изненадио када сам му рекао да сам дрво већ видео. На Крфу, у Ахилеону, и у близини Јерисоса. Вероватно су га донели поморци.

Каса Монеда (некадашња ковница новца), седиште је владе и председничка палата, испред ње је трг, ту је и министарство правде, а испред те зграде је споменик Салвадору Аљендеу (левичар, психијатар, ранији легално изабрани председник, свргнут и убијен у војном државном удару подстакнутом споља, читај САД). Ту се сви обавезно сликају, па тако и ми. На Плаца Италија

одржавају се све манифестације масовнијег карактера, а најважнија улица носи име генерала О' Хигинса, очито ирског порекла, који је 1818. одлучујуће допринео независности од Шпаније. У 19. веку су ратовали са Перуом и Боливијом, освојили Арику и Антофагосту, што им суседи ни данас не заборављају. У велелепној катедрали, у центру града, чувају се у керамичкој посуди 4 срца чилеанских војника из тог доба, као највећа светиња.

Чиле је строго католичка земља, у потпуности ослоњена на САД, али је и главни ослонац САД у Јужној Америци. Нешто слично Израелу, тако кажу суседи. Црква има огроман и често одлучујући утицај на све догађаје у земљи, велики је земљопоседник, има и свој универзитет. Вреди споменути да и овде постоје цркве од дрвета, знатно већих димензија од наших брвнара, а 16 њих се налази под заштитом УНЕСКО-а.

Просечна зарада је око 750 УСА долара месечно, али је за нормалан живот потребно нешто преко 1.000 долара. То се решава додатним радом, као и свуда у свету. На зараду преко 50.000 долара порез је 30%. Квадратни метар стана је од 1.000 до 1.200 долара. Сантјаго је дивно срећен, модеран град, пун широких улица и делова града са приватним вилама у зеленилу и цвећу, а такође и старијих, боемских четврти, где бисте лако замислили да сте у Земуну. Нове стамбене и пословне зграде нису превише високе, често 6 до 8 спратова. У возном парку доминирају увозна јапанска возила, просечне цене око 10.000 долара, а нешто возила монтирају Исузу и Пежо. Царине нема.

Чиле живи од бакра, молибдена, злата, сребра, лосо-са... Најшире је познат по вину које све више извози, али то није посебно значајна ставка. Имају и одличне малине, које и нама озбиљно конкуришу на светском тржишту.

Чилеанци воле коње, хиподроме, приређују и једну врсту родеа, а нису им стране ни борбе петлова. На градским улицама, у вреви и на трговима, лако можете

срести „чичињеросе”, одрасле мушкарце или децу са великим бубњем на леђима у који бесомучно ударају рукама, али и ногама, уз помоћ специјално конструисаних ударалки, док се при томе врте око своје осе и то врло брзо! А затим, како и доликује, ту је и шешир. Док у колима чекате на семафору, за тај један минут, можда ћете видети и перформанс са траком, у извођењу атрактивне тинејџерке, а у циљу повећања депарца. Не сећам се скоро да је некеме 1 долар приредио толико радости. Вредело је.

Овде се цени и једрење, сурфовање, параглајдинг, кајак на дивљим водама, крстарење бродовима по разуђеној, доњој трећини обале, ка југу, скијање, планинарење. Највиши врх, Ојос де Саладо, висок је 6.893 метра, а истовремено је и највиши вулкан на свету. Флора и фауна су изузетно богате и добрим делом нама потпуно непознате.

Ово је и ретка земља за коју нам није потребна виза, а немамо ни дипломатско представништво. Међутим, ипак нас помало знају и памте. У овој земљи Југославија је 1962. освојила 4 место на светском првенству у фудбалу, али то није све.

Посетили смо и једну од угледних винарија која се зове „Сонча у Торо”, што је породично презиме у значењу „Шкољка и бик”. Стара породична кућа са краја 19. века сада је сјајан музеј са подрумима и продавницом, а околу су непрегледни виногради и парк, све на око 70 хектара. Ту нас је прошетала лепа Каролина, или краће, Каро, која је, чувши одакле смо, одушевљено ускликнула: Добродошли! Тако се радујем! Све на најчистијем српском, а на запрепашћење свих осталих странаца који су одмах и неповратно отишли у други план. Забављала се некада са сином нашег дипломате.

Чиле је једина земља на свету која никада није страдала од филоксере. Та болест винове лозе је некада у

18. и 19. веку, у више наврата, десетковала европске винограде, па тако и оне на Фрушкој гори. Зато се овде и сада саде некалемљени чокоти, а очувана је и лоза типа *carmenere*, пореклом из Бордоа. У овој винарији се највише производи совињон. Вина из Чилеа углавном имају 13,5% алкохола, а зру у бурадима од 6 до 18 месеци, на температури од 15 степени и са влажношћу ваздуха од 75%. Бурад су од чилеанског храста који има јак утицај на мирис и боју. Ова се вина, с обзиром на већи проценат алкохола, увек сервирају на собној температури. Одавде у Београд, одскора, стиже и купирано вино *Casillere del Diablo*, које се сада и код нас радо пије.

А у граду, наш водич Жером, кога смо „купили” и позвали као госта на вечеру, научио нас је и како се овде наздравља и куца чашама, на чилеански начин. Ево како се то ради:

Наздравите и куцнете се са оним десно од себе, он са следећим десно од себе и тако редом, док круг не стигне поново до вас, то јест док се не затвори! То се изводи брзо и увежбано и збиља је лепо, посебно када је 6 до 7 људи за столом.

Пробајте и ви, за тренутак бићете Чилеанци.

Још је занимљиво знати да познато Ускршње острво, иако удаљено 3.760 км од обале, припада Чилеу. На њему се налазе чувене „моаис” скулптуре од камена вулканског порекла, грандиозних димензија, а најпознатије су оних 15 на самој обали. Туристи долазе и због занимљивих плесова, одеће, необичног језика, те природних лепота вулканских падина и плажа. Иако се и даље говори о тајанственом пореклу скулптура, њихово порекло више није непознато. Тако ће остати само у причи, за туристе. Научно, домороци су пореклом Полинежани, допловивши на острво пре око 2.000 година, где су успели да развију високу културу и успешну пољопривреду са вером у своје богове, данашње „моаис”. Међутим, направили су

огромну грешку посекавши временом све дрвеће, више нису долазиле птице, дошло је до еколошког поремећаја са несташицом хране, те су драматично назадовали изгубивши и веру у дотадашње богове. Нове генерације живеле су у беди и борби за голи живот, заборавивши прошлост. То је истина о Рапа Нуи, како на свом језику зову себе и своје острво, језиком који данас говори још свега око две стотине људи.

Развој догађаја који није немогућ ни много шире.

Чиле, необична земља вредних људи.

9. децембра 2008.

Објављено у месечнику Бизнис & финансије фебруара 2009.